
ANNO DOMINI MCXVIII

SEHERUS
ABBAS CALMOSIACENSIS

DE PRIMORDIIS
CALMOSIACENSIS MONASTERII

ORDINIS S. AUGUSTINI IN DIOECESI TULLENSI

LIBRI DUO

AUCTORE SEHERO PRIMO EJUSDEM MONASTERII ABBATE

(Edidit D. MARTÈNE, *Thesaur. Anecd.*, tom. III, col. 4160, ex schedis reverendissimi Patris Hugonis, abbatis Clarifontis et coadjutoris Stivagiensis)

ADMONITIO PRÆVIA

Historiam Calmosiacensis monasterii ordinis S. Augustini diœcesis Tullensis debemus humanitati reverendissimi Patris Hugonis, abbatis Clarifontis et coadjutoris Stivagiensis, ordinis Præmonstratensis, viri eruditissimi, qui nostris ut faveret studiis, utque in publicam rei litterariæ utilitatem aliquid conferret, ex veteri manuscripto descriptam nobis transmisit. Auctor ipsius Seherus primus ejusdem monasterii abbas opus suum duos in libros divisit, quorum in primo primordia Calmosiacensis monasterii refert, ac contentiones quas cum abbatissa Romaricensi habuit. In secundo agit de sui monasterii benefactoribus, quorum donationes sigillatim recenset. Opus certe suo in genere optimum, ab auctore cœvo conscriptum, et solidissimis fundamentis stabilitum, hoc est, epistolis variisque monumentis, tum Henrici Romanorum regis, tum summi pontificis, episcopi Tullensis, ac Seheri ipsius : quibus certius nihil ad faciendam fidem afferri potuit. Porro ex proluxa contentione cum abbatissa Romaricensi, quam libro primo refert, luce clarius constat inauditum fuisse tunc temporis apud Romaricenses canonicarum nomen. Et sane, id probant *monasterii, congregationis, sororum, et sanctimonialium* voces, quas Seherus usurpat, quæ canonicis non conveniunt, sed virginibus per vota monastica Deo consecratis. Imo perseverasse etiam diu postea in Romaricensi parthenone Regulæ Sancti Benedicti observationem facili negotio comprobare possem, si res exigeret, nec nisi posterioribus temporibus illius usum in eo obsolevisse, unde etiam Urbanus papa VIII in bulla ad Catharinam a Lotharingia piissimam abbatissam declarat se canonicarum statum in Romaricensi ecclesia approbare nolle.

PRÆFATIO.

SEHERUS primus quidem, sed minus idoneus contemporaneis et post se futuris fratribus in per-
dispensator domus Calmosiacensis, omnibus sibi netuum.

Propitla Diviuitate scripturus quaecumque monumentum, de initio ac processu monasterii Calmosiacensis, in honore sancti Salvatoris Domini nostri Jesu Christi consecrati, cui, Deo auctore, licet indignus, praesideo: ante omnia de spiritualibus volo facere mentionem, ut nimirum universi in eo Domino servituri, noverint et studeant primo regnum Dei quaerere et iustitiam ejus, ac deinde adjectionem temporalium in necessitatibus opportunis secundum verbum Salvatoris fiducialiter expectare. Prospiciens utilitati igitur et quieti sequentium, plena, si possum, ratione, in notitiam posteritatis nostrae transmittere cupio, qualiter omnipotens Deus in loco isto, qui Calmosiacensis dicitur, non praescientia humana, sed providentia divina et dispensatione, novellae plantationis vineam de figurali Aegypto transferens, radicaverit, et quomodo paulatim, et sicut sibi placuit, de rudi silva, refugii et quietis domum oblationibus fidelium cumulatam sibi servire volentibus misericorditer praeparavit. Siquidem moderatio divina, quae congregationem hominum sine humano subsidio non posse consistere praevидit, corda tetigit diversorum utrius-

A que sexus fidelium, qui tam de suis mobilibus, quam de suis fundis oblationes devotas Deo fecerunt in hujus ecclesiam. Narrationis serie, tam nomina alodiorum, quam nomina eorum qui ea dederunt, et quid de ipsis fundis meo tempore factum est, prout Dominus donaverit, litteris adnotare volo. Videtur etiam mihi non incommodum posteris intimare quomodo quorundam controversias et inquietationes, miro omnipotentis Dei auxilio evaserimus, et ut verius fatear, ipso dispensante (cujus viae sunt investigabiles!) per ipsas potius ad solidiorem pacem pervenerimus. Spero autem id plurimum suffragari, non solum his qui illa dederunt, verum etiam fratribus qui ea possessuri sunt: dum videlicet ignari rerum, per hanc paginam evidenter poterunt edoceri, si inde ulterius aliqua controversia, ut assolet, oboriretur. Tunc vero quibus auctoribus novella ista plantatio propagata coepit, quomodo Deo propitio, ab ipso in locum hunc transplantata ad incrementum usque pervenerit, rerum gestarum ordinem, sicut ab initio novimus aperire tentabimus.

INCIPIT LIBER PRIMUS.

1. *Apud Castellum Anthenor sacerdos discipulos congregat. Quibus, defuncto Anthenore, praeficitur Seherus.* — Inspirante honorum omnium auctore Deo, quamplurimi pauperes spiritu, evangelica voce Salvatoris excitati, qua dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos*, remotionis vitae secretum unanimi devotione quaerere coepimus, in quo naufragia mundi fugientes, soli Deo attentius vacare, et requiem sine fine mansuram animabus nostris possemus praeparare, cumque de mente pertrectaremus, placuit nobis locum quemdam, cui nomen Castellum est, hujus rei gratia adire, in quo quidam venerabilis sacerdos Anthenor nomine, Deo devotus quidem, et hominibus satis carus, religiosam vitam ducebat. Est autem locus ille Romarico monti contiguus, quondam sanctissimorum confessorum Amati et Romarici insignitus habitatione. Abiectis igitur mundi rebus, nec minus, juxta evangelicum praecipuum, propriis reuantiante voluntatibus, cum eo et sub eo communis vitae societatem suscepimus: et licet adhuc incerti, quem sanctorum Patrum maxime in habitu religionis sequeremur, sub unius tamen Patris dispositione obedientiae studentes, satagebat unusquisque nostrum, cooperante gratia divina, veteris conversationis itinera lata declinare, et imaginem Dominicam quam in saeculo deleveramus, per poenitentiae lamenta pro viribus renovare: cumque crescente fratrum numero, in devotione filiorum

C Pater plurimum exsultaret, consummato praesentis vitae cursu, in pace cum fidelibus, ut credimus, est assumptus; post cujus obitum, fratres communi initio consilio, a me minimo omnium, per charitatem quae nos collegerat, exigebant, ut non solum rerum suarum, sed etiam ipsorum curam loco praedecessoris susciperem. At ego, quem nec scientia saecularis, nec vita tanto oneri satis congrua commendabat, primo quidem dubitabam quod mihi injungebatur suscipere, deinde, si renuerem, in fraternam dilectionem offendere nihilominus trepidabam. De divina igitur praesumens misericordia, tandem petitioni eorum cessi, nec propriis praesidens viribus, ei qui vocat ea quae non sunt, tanquam ea quae sunt, me cum ipsis regendum et gubernandum commisi. Coeperunt interim plurimi nobiscum Deo servire cupientes convenire, et locus, qui prius nobis paucis suffecerat, multitudini suscipiendae minus idoneus habebatur. Erat autem inter fratres quos gehennalis timor et aeterni praemii amor ad convivendum collegerat, ad reparandum primitivae Ecclesiae statum, cor unum et anima una in Deo, placuitque nobis omnibus, quos studiosa nutritrix virtutum dilectio paupertatis fovebat, secundum beati Augustini instituta, sub canonico habitu vitam dirigere, atque sub regulari disciplina de consummata obedientia a Domino bravium supernae remunerationis exspectare.

2. *Lutulfus decanus S. Leonis condit monasterium.*

Cujus et Castelli curam Seherus gerit, et de loco ad locum fratres vicissim mittit. — Eodem fere tempore quidam vir venerabilis, Lutulfus nomine, qui tunc temporis Tulli in majori ecclesia decanus erat, visitandi gratia nos adiit, et quoniam ipse in memoriam beati Leonis papæ, qui prius ejusdem urbis antistes fuit, ecclesiam extra mœnia civitatis condiderat, humiliter a nobis postulavit, ut ipsam fovendam et gubernandam susciperemus, et ad serviendum Deo aliquos de fratribus nostris sub dispositione nostra, in ea ordinaremus; dicebat enim seipsum sub dispositione nostra libenter vitam velle dirigere, et multos alios, infra civitatem ad suscipiendum regularis disciplinæ jugum, ductorem idoneum exspectare: cujus petitionem tam ego, quam omnes fratres benigne suscipientes, quibusdam fratribus necum assumptis, non multo post hujus rei gratia Tullum petii, et ab eo in eadem ecclesia honorifice susceptus cum fratribus meis, ibidem aliquantibus diebus habitavi, quibus ad serviendum Deo dispositis prout Dominus donabat, vale eis faciens cum gaudio ad propria sum regressus. Cœpi deinde utriusque curam gerere loci; et quoniam, cooperante gratia divina, ad utrumque conversandi gratia, plerique concurrebant, quos strenuos ad instruendos alios in regulari disciplina noveram, de loco ad locum vicissim transmittere satagebam; porro loci illius angustia, in quo prius convenire cœperamus, me et quosdam fratrum plurimum gravare cœpit, eo maxime quia ibidem quædam religioni contraria nobis imminabant, quæ aut sine loci mutatione, aut sine propositi nostri detrimento nequaquam vitare poteramus. Sed non diu distulit divina providentia, quæ jam nobis locum alium providebat, sperantes in se famulos super hoc consolari.

3. *Commodiorem eis locum ad habitandum offert Theodoricus.* — Deo namque, ut credimus, dispensante, cum nobis omnino incognitum hoc maneret, rumor inde exiens usque ad quamdam matronam nomine Hadelvidem pervenit, quæ, licet adhuc virum ac possessiones haberet, studio tamen bonæ intentionis illos specialiter diligebat, quos viam rectam ambulare didicisset. Cœpit itaque, hoc audito, prædicta mulier viro suo nomine Theodorico vehementer insistere, quatenus in alodiis suis illum locum ad inhabitandum nobis offerret, atque contraderet, quemcunque fraternitas nostra ad commorandum sibi habitabilem potissimum invenisset: frequenter siquidem illi replicabat ut, quoniam ipse hæredes carnis non haberet, Deum sibi hæredem facere omni annis elaboraret. Denique, Deo favente, uterque concurrentes, per quemdam venerabilem clericum, nomine Ascelmum, adhuc quidem in sæculari habitu degentem, postea vero nobiscum, Deo fideliter famulantem, quod supra diximus nobis obtulerunt devote, atque ut adessemus, locumque circumspiceremus, unanimiter et obnixè rogaverunt. Communicato autem cum sapientibus

et spiritualibus viris consilio qui rem a Deo fieri altius intelligebant: quod offerebatur videre descendimus, et ipsum alodium circumeuntes, in silva maxima nobis sedem accipere placuit, eo nimirum in loco qui pacificus atque a populari frequentia remotus esse videbatur. Videns autem vir Deo devotus Theodoricus quod nobis in alodio suo sedem placuisset accipere, gratias Deo egit, et portionem illam quæ nobis ad inhabitandum placuerat, præsentè Widrico Spinalense, et multis aliis tam servis quam liberis sancto Salvatore nostro Deo, nobis et successoribus nostris perpetuo possidendam lætus obtulit.

4. *In vasta eremo Calmosiacense monasterium exstruit. Theodoricus miles cum uxore sua Hadelvide alodium de Calmosio sancto Salvatore et ejus Genitrici contulit.* — Mox igitur cum fratribus advenientes, incultam eremum in domesticas fabricas transferre cœpimus, et novum oratorium ad serviendum Deo construentes, in honore beatæ Dei genitricis Mariæ dedicavimus. Interim prædicta matrona votj compos effecta exsultabat; et gratias Deo agebat quod hæredes magis animæ, quam filios carnis invenisset, et assiduis precibus virum suum, ut sicut portionem jam nobis ad inhabitandum tradiderat, sic totius alodii Calmosiacensis hæredem ecclesiam nostram relinquere satageret. Cujus tandem precibus assentiens, nobis omnino id nescientibus pari voto et desiderio ambo se totum alodium ecclesiæ nostræ tradere velle fratribus innotuerunt. Ego autem tunc temporis Metim adieram: unde fratrum nuntio revocatus, me præsentè multisque aliis tam liberis quam servis, quorum nomina ad testimonium donationis hujus subscripta sunt, prædictus vir egregius Theodoricus cum uxore sua Hadelvide alodium de Calmosiis dedit sancto Salvatore nostro Deo et ipsius Genitrici Mariæ, simulque mihi indigno, qui inter alios pastoris officioungebar, cunctis quoque fratribus et futuris in eodem loco Deo servituris. Tradidit autem illud ita libere integre et solide, sicut ipse antea possederat, videlicet cum servis et ancillis, cum agris cultis et incultis, cum pratis et pascuis, cum silva, et ea quæ per se est, et ea quam cum beneficio partiebatur, cum quoque usufructuario, et redditibus universis. Cum his quoque eulogias, quas ex parte ecclesiæ ipse Theodoricus et antecessor ejus consueverant accipere simul contradidit: videlicet porcum unius anni, denarios duodecim, et duodecim panes, et tria receptacula in anno. Testes autem fidei jussores ac denarratores idonei hujus donationis hæc liberi homines exstiterunt, Widricus Despinal, Landricus et Widricus, nepotes ejus, Theodoricus de Villa, Adolardus de Lusda, Renardus, Renerus, Albricus, Richardus, quæ omnia legalis investitura traditionis sancto Salvatore nostro Deo donata, quoad vixit vir Deo devotus supradictus Theodoricus, solide et pacifice nostra tenuit ecclesia.

5. *Joscelmus, Theodorici frater, vastat et impugnat*

monasterium. — Theodorico autem viam universæ A carnis ingresso, et a nobis in cœmeterio nostro honorifice sepulto, carnalis frater ipsius nomine Joscelmus prædictum alodium a modo Dei tentavit alienare, et sibi violenter vindicare, potestate siquidem accepta ab eo cujus paterno flagello erudiebamur ad disciplinam; ne si ad votum temporalia cuncta succederent, minus fortasse futuram et manentem civitatem inquireremus, nocturnis diurnisque assultibus ipsum alodium cœpit vastare, et quibuscunque poterat molestiis, et deprædationibus, ut inde recederemus, non cessabat inquietare, ad ultimum etiam ad cumulum malorum suorum parochialem ecclesiam, in honore beatæ Dei genitricis Mariæ inibi fundatam, incendio cremavit, atque pro tanta crudelitate in odium plurimis venire cœpit. Tantis itaque injuriis et inquietationibus ipsius compulsi, ducis B Theoderici curiam adivimus, ut iudicio curiæ suæ ab injustitia et oppressione, quam nobis violenter inferebat, removeret, obnoxie postulavimus; qui, quamvis proclamationem nostram benigne susciperet, et injuriis nostris multum condoleret, ad audientiam tamen curiæ suæ sæpius eum convocans, justitiam inde facere per biennium protelavit. Nos vero cum sæpius ducem super hoc repeteremus, et adversarius noster Joscelmus justitiam omnino refugeret, tandem dux certam diem et locum statuens, utrosque ad audientiam curiæ suæ convocavit, ut si ad illum diem commonitus venire recensaret, quid ipse nobis inde facere deberet, iudicio principum C terræ ibidem demum discuteret. Cumque ad conductum diem venissemus, et exspectatus diu Joscelmus venire renueret, quam injuste nos persequeretur, tam præfato duci quam omnibus qui aderant manifestum apparuit.

6. *Adversus quem dux Theodoricus et proceres sententiam ferunt.* — Convocatis itaque dux principibus suis, monuit eos ut judiciali sententia discuterent quid ipse inde facere deberet, ut contemptori justitiæ inultum non cederet, si temerariis vexationibus ulterius nos inquietare præsumeret. Porro liberi qui tunc adfuere homines judicaverunt æquum sibi videri, ut si qui eum ad placitum convocassent, in conspectu omnium hoc probarent, quatenus ex ordine causa procederet, et totius querelæ D occasio adversario tolleretur: et quoniam præsentibus aderant placitorum commonitores, Stephanus scilicet de Villa, et Humbertus de Damno Medardo, astantes in conspectu omnium jurejurando probaverunt se ad conductum diem sæpe memoratum Joscelmum ex parte ducis legitime convocasse: secuti ergo mox liberi iudices protulerunt nihilominus æquum sibi videri, ut si qui donationi legalis investituræ vivente sæpe memorato viro Theodorico adfuissent, legitima assertione comprobarent; assurgentes iterum protinus liberi, testes septem, Widricus videlicet de Spinaco, Theodoricus de Villa, et Stephanus frater ejus, Adolardus de Lusda, Renardus, et Renerus, et Albricus, in conspectu ducis et totius curiæ jureju-

rando comprobaverunt præfatæ donationi interfuisse, et sicut a sapientibus viris qui ipsi dono cum ipsis adfuissent, melius discerni potuit a prædicto viro Theodorico absque omni legali calumnia totius alodii investituram ecclesiam nostram ipsis præsentibus legaliter accepisse. Cognita autem prædicta placitorum commonitione, nec non manifesta donationis comprobatione, quandoquidem ipse Joscelmus ad audientiam curiæ sæpius vocatus, venire omnino refugiebat, protinus idem subsequenter judicaverunt ducem Theodoricum, ipsum alodium ecclesiæ nostræ sasire debere, et adversarium nostrum a calumnia et injuriis, quas nobis violenter inferebat, potestatis suæ objectione comprimere. Hi autem exstiterunt liberi et idonei hujus sententiæ iudices, Fabio, Albertus, Levardus, Walterus, Waldricus, Theodoricus, eidem nihilominus iudicio consentiente egregio duce Theodorico cæterisque tam servis quam liberis, in quorum præsentia habitum est hoc iudicium apud Waldimacum super ripam Maldonci fluvii. Paucis itaque transactis diebus, ipse dux Theodoricus adveniens, præfatum alodium ecclesiæ nostræ sasivit, familiam quoque ipsius alodii ante fores novi oratorii nostri convocans, in fidelitate nostra posuit.

7. *Joscelmum anathemate percutit Pibo Tullensis episcopus.* — Sed quia tempus pacis necdum advenerat, adversarius noster Joscelmus nec sic a cœptis destitit injuriis, sed quibuscunque modis poterat insistebat, ut præfatum alodium a nobis posset alienare, et sibi violenter usurpare. Videns autem quod iudicium curiæ omnino sperneret, familiæ nostræ clamoribus iterum compulsi ad gremium matris nostræ Tullensis Ecclesiæ confugimus, ut saltem sub protectione alarum suarum nobis liceret retinere quod juste atque canonicè acquisisse videbamur. In qua tunc sacerdotium ministrabat piæ memoriæ Pibo ejusdem Ecclesiæ episcopus: qui benigne suscipiens proclamationem nostram, prædictum Joscelmum ad satisfactionem sæpius vocavit. Quo renuente, pro pace gregis sui pastor sollicitus, anathematis sententiam in ipsum direxit: ut saltem sic perterritus satisfaceret, et a cœpta injuria tandem resipisceret, hac denique sententia adversarius noster, Deo favente, perterritus.

8. *Sed tandem resipiscit, et acceptis XII libris a malo proposito desistit.* — Videns se iudicio curiæ, et ecclesiastica censura undique constringi, jam in se aliquantulum reversus adversum nos mitius agere cœpit, et quoniam idem Joscelmus pauperrimus erat, quidam tam nostri, quam sui amici, id inter nos et ipsum mediaverunt: ut aliquantam pecuniam a nobis susciperet, et sic demum omni calumniæ finem imponeret. Hujus igitur rei gratia conducto die apud Ranegias convenimus, et licet nobis grave videretur, quippe quibus in rudi et agresti loco positus, ipsa quoque necessaria necdum sufficiebant, tamen ut contentiosæ controversiæ finem imponeremus, quantitatem pecuniæ (duodecim videlicet libras) da-

turos nos ei promisimus. Cum igitur hujus pecunie A sponsonem a nobis suscepisset, mox in conspectu multorum qui aderant, ipsum alodium de Calmo-seio cum uxore et filiis, qui nihilominus præsentes aderant, wirpivit et astipulavit, et totius calumniae finem fecit. Huic autem fini facto, et paci acquisitæ interfuerunt apud Renegias hii liberi et idonei testes, Widricus videlicet, et Renerus Despinal, Widricus, et Sandicus de Lismaco, Stephanus de Villa, Albertus, alter Albertus de Darneio, Humbertus Lupus, Humbertus de Domino Apro, Widricus de Strena, et filius ejus, Ulricus Drogo, et Gerardus de Bosani villa, Widricus Pinguis de Damviliaco, Widricus de Viverio, Robertus de Senonis et filii ejus, Hotto et Hugo, Theodoricus de Salsuriis, Maselinus et filius ejus Drogo, et Anscherus et Robaldus de Damno Martino, Hugo de Pisneio, Robertus de Aldono, Cono et Albertus de Darnulio, Hugo de Folmariaco, Lanfridus de Aleia, Ascelinus nepos ejus, paganus de Monronis curte, Hugo et Walterus de Columbeio: adversarii vero nostri ipse Joscelmus et Haduidis uxor ejus, filii quoque eorum, Thonnor et Theodoricus. Deinde etiam cum eo Tullum pervenimus, et Piboni episcopo, qualiter tandem ad finem pervenerimus, per ordinem recitavimus. Porro Joscelmus ipse sicut jam pridem apud Ranengias fecerat, iterum ipsius in præsentia episcopi, et aliorum multorum sæpe dictum alodium wirpivit, et sic demum absolvi meruit. Possedit itaque deinceps, Deo fa-vente, ecclesia nostra ipsum alodium, ita quiete, ita pacifice, ut nullius calumniam super hoc ulterius C sit experta.

9. *Monasticam disciplinam et morum institutionem a fratribus Beati Rufi suscipiunt.* — Cum igitur, Deo propitio, res nostra in pace ageret, utraque ecclesia quibus intendebam, ista scilicet et illa cujus longe superius memoriam feci, plerisque concurrentibus paulatim ad incrementum usque proficeret, placuit mihi cæterisque fratribus nostris, ut non sine legibus et consuetudinibus viveremus, sed ab aliquibus sanctorum Patrum, qui nos in religione eadem præcesserant, vivendi exemplum suscipere-mus: verum quoniam multorum celebri relatione didiceramus, fratres qui in monasterio Beati Rufi quod in Provinciæ partibus situm est, sub canonica D professione Deo fideliter famulari, et omni monastica disciplina apprime instructos vicinas ecclesias quasque religiosæ conversationis exemplis illustrare, duos ex fratribus nostris cum litteris sæpe memorati pontificis nostri ad ipsos direximus, quatenus secundum modum et institutionem vitæ eorum nos quoque vitam nostram dirigere possemus, quos cum honorifice suscepissent, omni diligentia verbis et scriptis instructos ad nos cum gaudio remiserunt.

10. *Seherus abbas eligitur. Sejunctio fratrum S. Leonis et Calmosiaci.* — Deinde cum cœnobarum more consuetudines eorum, utpote religiosas in exemplum nobis vivendi suscepissemus, visum est divino domino Piboni episcopo cæterisque majoribus

Tullensis ecclesiæ, ut nos qui infra diocesim ipso-rum communem vitam in præfatis ecclesiis ducebamus, cum consilio eorum pastorem nobis idoneum canonice ordinarem, unde fratres requisiti, quem potissimum de fratribus abbatem sibi vellent ordinari, me minimum, sicut prius fecerant, ad hoc onus suscipiendum unanimiter elegerunt. Vocatus igitur hujus rei gratia ab episcopo benedictionis ordinationem suscepi, ... et in quo fratribus prius sola ipsorum petitione ministraveram. Sed quoniam locus iste necdum ab episcopo visitatus fuerat, neque adhuc dedicationis consecrationem susceperat, placuit nobis omnibus, ut utriusque loci fratres, ecclesiæ Beati Leonis, quæ jam consecrata erat, intitularentur, ea interposita B conditione, ut post istius ordinationem quicumque hic ad serviendum Deo convenirent, deinceps ab ista titulum susciperent. De fratribus etiam illis qui jam convenerant, statutum est ab episcopo, ut quemcunque locum unusquisque eorum sponte eligeret, in eodem deinceps perseveraret: et ut ratum permaneret, quod communi consilio inter utrumque locum discreverat, chartam inde ordinavit, proprioque sigillo corroboratam utrique ecclesiæ tradidit hoc modo.

11. *Pibonis litteræ de ordinatione Seheri abbatis.* — « Pibo Dei gratia Tullensis Ecclesiæ provisor indignus, omnibus ejusdem Ecclesiæ filiis tam posteris quam præsentibus, salutem utriusque hominis, et divinæ benedictionis amplitudinem.

« Charitati vestræ, filii in Domino dilectissimi, notum esse volumus, quia Seherum fratrem cordi fratrum suorum voto electum in abbate[m] promovimus, et in sede Tullensi ad titulum Sancti Leonis Sanctique Nicolai ordinatum, sancti Spiritus cooperante gratia, quantum in nobis fuit consecravimus, et accepta ab eo secundum beati Augustini regulam professione, omnium tam clericorum quam laicorum quicumque de procelloso sæculi tumultu sub eo in unum confluerant, vel postea confluenturam ei commendavimus. Postremo ne quorundam clericalis propositi fratrum ordinatio, qui in silva de Calmosiaco quietem solitudinis prælege-rant, secundum canonica decreta cassaretur, ut prædicto abbati sub eodem titulo Sancti Leonis Sanctique Nicolai quisque profiteretur, necessarium duximus, domino tamen abbate multis precibus obsecrante, et fidelium nostrorum interveniente consilio, legitimæ professionis tenorem sic dispensativa conditione temperavimus, utque diu locus ille de Calmosiaco integritatem tituli non haberet, omnes sub tituli Sancti Leonis Sanctique Nicolai certitudine, quisque in suo ordine Domino deservirent. Si vero locus ille de Calmosiaco quandoque plenariam libertatem, ut per se esset titulus, per Dei misericordiam obtineret: nulla promissæ obedientiæ necessitas, nulla suscepti tituli auctoritas, ut in Sancti Leonis Sanctique Nicolai ecclesia perpetuo remaneant, jam dictos fratres astringeret; sed de toto

fratrum collegio quos abbas judicaret idoneos, sicut eorum voluntas ad hoc sponte accederet, communi totius capituli consilio, in ecclesia de Calmosiaco legaliter titulandos destinaret. Ut autem hoc aliquando a memoria non excideret, vel ne contra hoc humana importunitas aliquid moliretur, presenti scripto durable tradimus, et nostri impressione sigilli, nostraque si qua est auctoritate firmamus, proborum et credibilium virorum subscripta testificatione roboramus. Peregimus autem ista anno Incarnationis Dominicæ millesimo nonagesimo quarto, ordinationis vero nostræ anno vicesimo tertio, in dictione secunda, concurrente quinto, calendas Decembris, feria prima in ecclesia majore in honore beati Stephani protomartyris sacrata. »

12. *In honore beatæ Mariæ dedicatur primum oratorium. Electione duorum locorum facta, commoratur quisque ubi elegit.*—His itaque dispositis, non multo interjecto tempore, idem pontifex Calmosiacensem ecclesiam (cui auctore Deo præsideo) visitandi gratia adit, atque rogatus a fratribus primum oratorium nostrum in honore beatæ Mariæ Dei Genitricis semperque Virginis dedicavit, altare quoque nihilominus in superiori monasterio, in honore beati Petri apostoli consecravit, et ut in talibus consuetum est, ne quisquam ulterius locum nostrum temerariis vexationibus inquietare præsumeret, quantum potuit et debuit pontificali auctoritate et anathematis sententia interdixit. Quibus solemniter adimpletis, venerabilis pontifex, valedicens fratribus, ad propriam sedem est regressus, nec multo post a nobis rogatus, ut pro quibusdam nostris negotiis in capitulum nostrum apud Sanctum Leonem adveniret, libens assensum præbuit. Cumque condito die advenisset, post habitum colloquium eorum pro quibus cum præcipue invitaveramus, assurgens ego humiliter postulare cœpi ut memor dispositionis suæ, quam de divisione fratrum inter duas ecclesias nostras ante istius Calmosiacensis videlicet consecrationem jam dudum per chartam ordinaverat, nunc quoniam cooperante gratia illa jam ordinata per ipsius misericordiam titulum proprium susceperat, fratrum super hoc voluntatem requirendo præsens adimpleret: at nihil cunctatus, petitionem nostram benigne suscepit, et a fratribus, qui tunc præsentibus aderant, singulorum voluntatem per ordinem requirere cœpit, quem quisque horum duorum locorum magis eligeret, ut professione data in eodem deinceps permaneret: cumque singulorum voluntatem cognovisset, protinus ad requirendam etiam illorum fratrum voluntatem, qui tunc temporis in hoc loco morabantur, dominum Tietmarum abbatem S. Mansueti direxit. Adveniens igitur prædictus abbas, singulorum voluntatem in capitulo nostro requisivit, et quem quisque locum elegit, in eodem deinceps perseverare disposuit: sicque factum est ut sicut ab initio in possessionibus, ita de cætero in fratribus unaquæque ecclesia jus proprium obtineret.

13. *Calmosiacense cænobium sub sedis apostolicæ*
PATROL. CLXII.

A protectione ponitur.—Cum igitur, auctore Deo, utrique ecclesiæ præsiderem, consilio fratrum nostrorum, et quorundam spiritualium virorum, domum Calmosiacensem de liberis partibus venientem, Romæ a beato Petro apostolo ac ejus etiam vicario, in refugium nobis a Deo constituto privilegium promerui: in quo nimirum diligens lector, quia huic opusculo insertum est, prudenter animadvertere poterit, quid ipse papa terribiliter sanxerit, tam pro novellæ plantationis radicatione, quam pro præsentium sive futurarum oblationum affirmatione; qualiter etiam idem ipse auctoritate apostolica discreverit ac determinaverit, quomodo et nos et successores nostri, de his quæ ad christianitatem pertinent, erga Tullensem sedem nos debeamus habere. Inserimus autem ipsum huic opusculo nostro cum cæteris litteris apostolicis privilegium, quas ab eodem papa Paschali in necessitatibus nostris suscipere meruimus, ut qui crediderit, eas in serie rerum gestarum apertas reperiat: qui autem inde dubitaverit, quid quoque rescripto impetraverit noscat. Scripsit igitur ad Romanum pontificem plenam supplicatione epistolam ista continentem:

14 « Paschali sanctæ et apostolicæ sedis summo pontifici, Pibo Dei ejusque munere Tullensis episcopus, debitæ obedientiæ indefessam exhibitionem.

« Cum desiderium ingens, » etc. *Vide in Paschali, Patrologiæ tom. CLXIII.*

15. Ad hæc rescriptum domini papæ, quod apud nos continetur...

« Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Piboni, episcopo Tullensi, salutem et apostolicam benedictionem.

« Sicut malum prohibere, » etc. *Vide ubi supra.*

16. *Contentio inter abbatissam Romaricensem et abbatem Calmosiacensem. Dux Theodoricus favet Romaricensi abbatissæ.*—Quod cum ad notitiam Romaricensium pervenisset, Tullensem videlicet episcopum supradictæ ecclesiæ altare, in qua portionem ipsi habebant, nobis contulisse, indigne tulerunt, unde adversum nos unanimiter concitati, clericum qui tunc temporis ecclesiæ illius vicariam tenebat, et qui nobis et præfato viro Theodorico supradictas eulogias pro eadem ecclesia eatenus persolvere consueverat, ad se convocari fecerunt, et eulogias quas nunquam eis dederat, ab eo injuste quærere cœperunt: illo vero renuente, et dicente grave sibi videri eis dare quas non debebat, et nobis persolvere quas consueverat, adjicientes portionem nullam in ea nos habere, eidem vicario ecclesiam omnimodis abstulerunt, et cuiusdam castellario suo nomine Walfrido protinus tradiderunt: proinde etiam Tullum adeuntes, ipsum in conspectu Tullensis ecclesiæ præsentare, et maxime dux Theodoricus qui præsens aderat, et defensionem causæ eorum adversum nos susceperat, ut eidem Walfrido altare traderent, cum magna potentia instabat. Nos vero assumpto

vicario, in præsentia majorum Tullensis ecclesiæ, et ipsorum adversariorum nostrorum injuste ab eisdem clericum investitura sua privatum querebamus, et ne ei traderent altare quod ex domo Tullensis episcopi ad nostram potius pertinere ditionem humiliter petebamus, tunc cum consilio respondentem archidiaconi, nihil contra justam causam nostram se audere præsumere asserebant. Videntes itaque adversarii nostri, se nihil posse proficere, adjicientes ipsum fundum, in quo novum monasterium nostrum situm est, ad Romaricensem potius pertinere ecclesiam, calumniabantur: ipse etiam dux Theodoricus, qui eatenus in dilectione nobis familiariter adhæserat, ne in amititia sua ulterius confideremus interdixit, et aspera loquens, et graviora promittens, sic a nobis nimium iratus, recessit. Nos autem exitum rei præstolantes, omnipotenti Deo, cujus benignum auxilium in necessitatibus nostris jam experti fuimus, causam nostram regendam et protegendam commisimus. Tullo itaque regressus adversarius noster Walfridus, protinus eandem ecclesiam violenter invasit, et quæcunque poterat ad jus ecclesiæ pertinentia cum armata manu militum rapiens, ad propria asportavit, et quoniam de fundo loci nostri, quem jam Romæ beato Petro feceramus, injuste calumniam moverant, accepto a fratribus et amicis nostris consilio, quemdam fratrem meum carnalem nomine Arnulphum Spinalensem, Romam direximus, et per eum supplicationis et querimonie epistolam Romano pontifici, de cujus solius auxilio super hoc post Deum confidebamus, in hunc modum allegavimus.

17. *Epistola Seheri abbatis Calmosiacensis ad summum pontificem.* — « Domino papæ reverendissimo Patri, et primæ sedis pastori, Seherus Calmosiacensis Ecclesiæ qualiscunque abbas, et sibi cohærens congregatio, devotam subjectionem.

« Inter multas angustias, quæ nos ad sinum protectionis vestræ cogunt recurrere, præcipua est persecutio Romaricensis abbatissæ: acerrime enim et injustissime, et per se et per quoscunque potest insequitur, et quia aperte et violenter nos expellere vel non prævalet, vel erubescit, quibus potest factionibus machinatur, ut loco suo locus noster subjiciatur, ut vel sic nos expellendo, vicinitate nostra non gravetur. Et quia, ne vos gravemus, machinationes quibus innititur (quia longæ sunt) non perstrinximus, rationum series, si vobis placet, a domino Richardo et a domino Arnulpho hujus chartæ portitore, quia eis nota est requiratur, et apud vos diligenter discutatur et finiatur. Et quia, domine Pater, singulare refugium post Deum factus es nobis, suppliciter petimus ut sis adjutor noster in opportunitatibus, nobisque jam cadentibus suppone manum auxilii, ne penitus collidamur; ne, quæsumus, diutius differatis: quia jam prope est ut dicatur de nobis in nostris partibus: Ubi est Deus eorum? Sentiamus, si placet, quid protectio vestra

A valeat: sentiant persecutores nostri, si usque adeo disciplinæ vestræ virga se extendat, ut et nos respirantes sub protectione alarum vestrarum sperare discamus, et illi in se reversi, erubescentes et conversi tandem salvari mereantur. »

Qui benigne quidem suscepit litteras nostras, et quoniam eodem tempore, dispensante Deo, abbatissa Romaricensis legatos suos direxerat, utrosque in præsentia sua vocari præcepit: cumque ab utrisque causam diligenter investigasset, diligentius tractandam cum suis fratribus, dominis videlicet cardinalibus, ad præsens distulit, post quorum habitum consilium et judicium, revocatis ad se nuntiis, quid consilii super hoc acceperat indicavit, utrisque vero eidem judicio assentientibus, hoc ipsum Romaricensi abbatissæ litteris rescripsit dicens:

18. « Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilectæ filiæ Gislæ Romaricensi abbatissæ salutem et apostolicam benedictionem.

« Causam quæ inter vos et Calmosiacenses canonicos, » etc. *Vide inter epistolas Paschalis II, tomo supra citato, sub num. 130.*

19. Susceptis igitur apostolicæ sedis reverentiæ litteris, præfata abbatissa, in ipsa quidem novitate quod ei a domino papa injungebatur se completuram spondit, sed diu id ipsum procrastinando, cum tandem in communi colloquio convenissemus, id se facere omnino contradixit. Videntes denique quod neque consilio domini papæ acquiescerent, neque a cæptis desisterent injuriis, iterum necessitate compulsi secundas litteras Romam misimus, et in tribulationibus et violentiis quas ab eis frequenter sustinebamus, auxilium domini papæ flagitantes, scripsimus ei, dicentes:

20. *Altera ad papam Seheri abbatis Calmosiacensis epistola.* — « Domino papæ Paschali reverendissimo Patri et primæ sedis pastori, Seherus Calmosiacensis ecclesiæ qualiscunque abbas, et sibi cohærens congregatio, devotam subjectionem.

« Satis vobis, Pater reverende, importuni sumus, et irreverenter nostris querimoniis frequenter vos inquietamus: sed, qui nimia tribulatione premitur non a quo se sperat adjuvari, recurri obliviscitur. Quia ergo, domine, tota nostra pax et tranquillitas a vobis pendet, duplex ratio nobis illius evangelicæ exprofectionis ausum præbet: Domine, salva nos, perimus. Hinc immensitas nostræ tribulationis, hinc vestra patientissima pietas, qua semper pauperum causas et libenter suscipitis, et diligenter investigatis. Scitis itaque, Pater sancte, quod causam quam de parochiali ecclesia cum Romaricensibus habemus nuper vobis delatam diligenter utrinque investigatis, et investigatam nostris et eorum nuntiis id concedentibus per concambium terminandam discretissime mandastis. Quod, postquam ad nos reversi sunt, in ipsa quidem novitate sic se completuros sponderunt: sed id procrastinantes semper, et suis se rursus factiosis machinationibus implicau-

tes, nunc demum in communi colloquio se facturos A contradixerunt: nec hoc multum curamus, si portionem nostram in ecclesia quietam possidere nos poterentur, sed et abbatissa, et ejus suffraganei omnes, quasi conjuratione quadam invicem conglobati, suis divitiis et honoribus quibus affluunt innitentes, nosque despectui habentes, omni ratione postposita, tam nostra quam sua minantur invadere, et ut nos expellant, vel sibi subjiciant, se accingunt calide; et qui sumus nos, ut sub tantæ tempestatis impetu subsistamus, nisi validissima vestra protectione fulciamur? Quapropter, pastor bone, quia nos et nostra in vestra protectione sumus, propter Deum cogitate de nobis, ut pacem habeamus, et si non præfectam quia non expedit, saltem ne locellum nostrum deseramus. »

21. Graviter vero ferens dominus papa quia quod ei mandaverat implere distulisset, secundo rescripsit ei sententiam in intentando, dicens :

« Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilectæ filiæ Gislæ Romaricensi abbatissæ, et ejus congregationi, salutem et apostolicam benedictionem.

« Quia pax muka, » ctc. Vide ubi supra, sub num. 131.

21. Dissimulante abbatissa, Seherus recurrit ad Henricum regem Romanorum.—Quas, cum per nuntium nostrum iterum suscepisset, sicut prius fecerat, ad præsens non contradixit. Communicato autem cum suis consilio, quibus grave videbatur quidquam eis a Romano pontifice pro pace nostra mandabatur, occasione inventa, quod scilicet sine rege, ad cujus ditionem abbatia eorum respiciebat, implere non possent, iterum facere dissimulavit. Nos vero iniustitiæ et oppressioni eorum resistere non valentes, quippe qui divitiis et honoribus multis affuebant, solum auxilium de cælo petentes, misericordem Deum assistere nobis protectorem in tribulationibus nostris humiliter petebamus. Contigit interea dominum Richardum Albanum episcopum, qui tunc temporis in partibus nostris legatione fungebatur, Henrici regis curiam adire: cujus comites in eodem itinere existerunt dominus Reybaldus Tuldensis archidiaconus, et Spinalensis Arnulphus, qui benigne nostri memores, res ex ordine regi retulerunt: quomodo in quadam silva pauperes fratres ad serviendum Deo congregati, calumniam et oppressionem Romaricensis abbatissæ diu sustinerint, et quomodo post frequentes ejus molestias, justitiam et judicium domini papæ, ad cujus ditionem locellus eorum pertineret, super hoc jam secundo requisierint, intimaverunt nihilominus ei quid de hoc ipso dominus papa decreverit, et quid iterato per litteras suas eidem abbatissæ præcepit, qualiter quoque ad ultimum occasione inventa, quod scilicet sine permissu regis hoc facere non posset, eatenus implere contempserit; petierunt itaque ab eo, quatenus propter Deum pauperibus opem suæ defensionis impenderet, et tanquam bonus Romanæ

Ecclesiæ filius, quod apostolica sedes sanxerat, auctoritate regni impleri præciperet: qui quidem adhuc bene catholicus, necdum a Romana Ecclesia aversus, petitionem eorum libenter suscepit, et per litteras suas eidem abbatissæ protinus mandavit, quatenus, remota omni excusatione, apostolicæ reverentiæ præceptum effectui manciparet, sic scribens ei:

22. Litteræ Henrici Romanorum regis ad abbatissam Romaricensem.—« Henricus, Dei gratia Romanorum rex, Gislæ, abbatissæ Romarici montis, salutem cum gratia sua.

« Quoniam filius et defensor ego sum Romanæ Ecclesiæ, eidem universali matri meæ sub defensione mea, positæ me obedire per omnia conveniens est: B offendere autem matrem meam in aliquo nimium indecens est, quia a præceptis ejus recedere periculosum animabus est. Quidquid ergo statuit sancta et venerabilis sedes Romanæ, per manum summi pontificis, ne hoc aliquando cassetur, sed ut ratum et stabile fiat, quoad poterit, usque ad mortem laborare non cessabo. Quapropter mandamus, sed insuper præcipimus tibi, ut quod prædicta sedes sanxit de fratribus Calmosiacensis loci, ne præsumas aliquo modo frustrare, et ex aliqua parte sacrosanctum præceptum exintegrare, ut ne matrem tuam, cujus filiam te profiteris, non ut matrem, sed ut privigna audeas exacerbare: quod si manum ad violanda præcepta matris meæ extenderis, et odium cælestis Regis incurres, et iram terreni regis, qui gladium pro ejus defensione suscepi, non evades, quia, ut supra dixi, certare pro defensione Romanæ sedis usque ad mortem non desinam. »

Supradictis quoque viris commonitus super hoc ipso, duci Theodorico, ad cujus defensionem Romaricensis abbatia pertinebat, hujusmodi epistolam misit, dicens:

23. Ejusdem litteræ ad Theodoricum ducem Lotharingorum.—« Henricus Dei misericordia Romani regni rex, et ecclesiarum in eo positarum defensor, Theodorico Lotharingorum duci, salutem et gratiam suam.

« Insonuit auribus nostris summum pontificem matris nostræ sanctæ Romanæ Ecclesiæ mandasse tibi per litteras, ut defensor Calmosiacensis locis existeres, ne fratres ibi Deo servientes exasperari ab aliquo permitteres: cui si vero Christiano nomine censeris, obediens eris; et, si vere filius ejus es, alicui præceptorum matris tuæ in aliquo non derogabis. Petitioni Patris nostri petitionem meam subjungo, mandans tibi ut quod statuit inviolabilis Romanæ sedis dignitas, quoad poteris, viriliter sustineas, et ne in ecclesiis in ducatu tuo positis interturbari requiem Christi permittas: quia ad hoc tibi permissus est gladius, non ut Ecclesiam destruas, sed ut eam sicut Christi miles a pervasione persequentium incessanter defendas. Quod si feceris, a cælesti Rege pro certamine bene certato, pro

cursum bene consummato coronam recipies, et gratiam terreni regis non amittes. Finaliter de hac restat sententia tua : scias me nullo turbine posse excuti, quin ipsam supradictam Ecclesiam et alias ab incursum malorum defendam, et destructores earum, divina gratia subveniente, destruum. Vale. »

24. *Seherus iterum ad sedem apostolicam confugit.* — Sed ne pax nostra terreni regis imperio acquisita, minus firma perseveraret, Deo ut credimus dispensante, nec ipsis regis litteris acquiescere, sed quibuscunque poterant machinationibus satagebant, ut aut nos de loco expellerent, aut ipsum loco suo omnimodis subjectum facerent. Multas igitur ab eis rursum passi injurias, quod nobis solum singulare post Deum erat refugium, ad Romani pontificis protectionem iterum confugimus, et quomodo præceptum suum implere contemnerent, et quotidianis malitiæ incrementis adversum nos inflammarentur, per litteras rursum insinuavimus dicentes :

24. « Paschali Patri beatissimo, et in refugium tribulantium a Deo primæ sedi constituto, Seherus abbas qualiscunque cum universa sibi conjuncta congregatione, quod solum possunt obedientiam et orationem.

« Quia illius qui omnium, » etc. *Vide in Paschali, tomo supra citato, col. 436.*

Quorum pertinaciam graviter ferens dominus papa, sed tamen mirabili paternitatis mansuetudine ad satisfactionem revocans eos, per iteratas litteras beati Petri sententiam jam secundo intentavit, sic scribens eis :

« Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilectæ filiæ Gislæ Romaricensis abbatissæ, et ejus sororibus, salutem et apostolicam benedictionem.

« Pro Calmosiacensibus, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 173.*

25. *Romanorum rex Romaricensem abbatissam alloquitur.* — Quibus susceptis, nihilominus obdurato corde resistentes, quidquid pro pace et quiete nostræ eis præcipiebatur, tandem se facturos omnino contradixerunt. Post hæc vero cum rex positus esset apud Argentinam, cognito quod dux Theodoricus et sæpe dicta abbatissa illic in præsentia ejus adesse deberent, curiam ipsius adivimus, et cum per quosdam familiares nostros regi innotuissemus, ab eo humaniter suscepti, per eosdem humiliter postulavimus ut quod absens duci et abbatissæ per litteras suas mandaverat, et illi implere distulerant, præsens viva voce eis præcipiendo tandem finire dignaretur. Porro rex petitioni nostræ clementer annuit, et cum in præsentia sua dux et abbatissa advenissent, suggerentibus quibusdam amicis nostris, pro nobis eos interpellavit, et quod consilium domini papæ sequerentur, concambium competens accipiendo benigne adhortatus est : qui quidem inducias ab eo petierunt donec inde cum suis loquerentur ; sed postea per suos familiares regi in palatio adhærentes, satagerunt ut regem a cæpta petitione averterent.

A 26. *Seherus abbas Calmosiacensis summum pontificem adit.* — Nos igitur, videntes quod nullo modo acquiscerent, communicato cum amicis nostris consilio, Romanum pontificem qui in Placentia urbe Italiæ generale concilium indixerat, per me ipsum ipse adii : quo cum quibusdam fratribus meis cum pervenissem et non ibi, sed potius in alio loco, qui Wardastallum dicitur, reperissem, benignissime nos suscepit : cui itineris mei protinus causam aperiens, quid injustæ calumniæ et oppressionis a Romaricensibus sustineremus, tam per litteras quas mecum tuleram, quam præsens viva voce intimavi. Ille autem benigne respondens : « Ecce, inquit, ad portum venistis jam. » Ne autem ipsæ litteræ huic opusculo deessent, subsequenter sic apposui :

B 27. « Paschali sanctæ apostolicæ sedis summo pontifici, Seherus Calmosiacensis abbas indignus cum suis fratribus, debitæ obedientiæ devotam exhibitionem.

« Jam, Pater sancte, » etc. *Vide ubi supra, col. 458.*

28. Diutius vero non ferens dominus papa pertinacis malitiæ contentionem, non sicut in secundis et tertiis litteris intentando, sed anathematis sententiam in ipsam abbatissam direxit, et si usque ad præsentis quadragesimæ futuræ initium quod ei pro pace nostra jam tertio mandaverat, opere non impleret, ab introitu ecclesiæ eliminavit sic scribens ei :

C « Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilectæ filiæ Gislæ Romaricensis abbatissæ, salutem et apostolicam benedictionem.

« Pro injuria religiosorum Calmosiacensium fratrum, » etc. *Vide ubi supra, sub num. 191.*

29. *Partem utramque Lingonis coram se adesse præcipit. Admonet judices ne fiat acceptio personarum. Accessit pontifex ut litem exactius discuteret. Sententia facta a summo pontifice.* — Quas, cum a domino papa suscepimus, cum salute et apostolica benedictione ad propria regressi, eidem abbatissæ per quosdam fratres nostros misimus ; hac demum sententiæ, Deo favente, perterrita sæpe dicta abbatissa, utrumque cancellarium suum ad dominum papam direxit, ut ei locus diligentius exponendi causam suam in præsentia ejus daretur obnixè flagitavit : asserebat enim rem aliter se habere, et si opportunitas daretur, non potius injustitiæ reos se comprobare nihilominus affirmabat. Volens autem discretissimus pastor eis omnem contradictionis occasionem tollere, quoniam in partes nostras eodem tempore ipse adveniebat, Lingonis utrosque nos adesse præcepit, ut ibidem in præsentia sua diligentius eadem causa utrinque discuteretur atque terminaretur. Adveniente itaque die constituto, Romaricensis abbatissa accersito secum duce Theodorico cæterisque multis cum magna potentia Lingonis perrexit, et quoscunque potuit ex domesticis palatii sibi applicuit, ut suæ parti faverent solito procuravit. Ego autem non in scientia, neque in pecunia,

neque in aliquo terreno auxilio confidens, tribus tantummodo fratribus mecum assumptis, cæterosque plurimum adhortatus ut Deum nobis fore auxilio exorarent, clementissimi Patris præsentiam adii, et ad quem finem contentio diu pertractata, Deo per eum dispensante, tandem pervenirent, sollicitus exspectavi. Venit igitur dies in qua dominus papa constituerat de causa nostra tractare; sed, quoniam ipse eodem die minutus erat sanguine, prius per semetipsum non potuit accedere. Convocatis vero ad se cardinalibus præcepit, ut cum magna discretione sine personarum acceptione causam eandem examinarent, examinatum justo iudicio terminarent. Venientes igitur in consistorio, cum utriusque assisteremus, illi cum innumerabili multitudine, et totius curiæ favore; nos vero cum paucis solo divino auxilio innitentes, et cælestis iudicis aures pulsantes; cæperunt domini cardinales quæstionem ventilare, et quid quisque pro sua parte diceret diligenter investigare. Sed, dum hæc agerentur, memor universalis pastor pauperum suorum, tanquam alius Daniel a Domino suscitatus ad liberandum nos, per semetipsum accessit, et quid eadem causa agerent diligenter investigavit, cumque de fundo novi monasterii nostri (pro quo nobis licet injuste sæpe calumniam intulerant) quæstio cœpisset agitari: scientes et certi Romaricenses ex contigua datorum possessione eundem fundum ad nos potius pertinere, in præsentia domini papæ dominorumque cardinalium, necnon aliorum multorum circumstantium se nusquam ulterius pro eadem fundi parte querelam contra nos facturos promiserunt. Mox igitur dominus papa, sicuti consuetudo ei est in talibus, eandem fundi partem per baculum de manu Gislæ Romaricensis abbatissæ sororumque ejus, quæ præsentibus tunc aderant, suscipiens, quietam et integram nobis et successoribus nostris perpetuo possidendam confirmavit. Postea vero illis referentibus quod ex antiqua possessione parochialis ecclesia Calmosiacensis ad illorum pertineret ditio- nem, nobis autem et contradicentibus, quod ex antiqua possessione antecessorum liberi viri Theodorici investituram portionis ejusdem ecclesiæ ab eo suscepissemus, et eam multo tempore possedissemus; discretissimus Pater, cognita utrorumque causa, consilium et iudicium dominorum cardinalium super hoc requisivit. Ac illi decretum papæ Gregorii septimi memorantes, qui quidem in generali concilio residens, laicos in ecclesia quidquam habere omnimodis interdixit: nihilominus etiam ab eisdem aliquid ecclesiasticum suscipi debere prohibuit, eandem portionem quam de manu laici post memorati Gregorii septimi decretum suscepimus, nos jure canonico debere relinquere judicaverunt. Dicebant siquidem quod injuste licet ab antecessoribus possederat, jure dare non poterat. Sicque nos eidem iudicio consentientes, portione parochialis ecclesiæ, quam a supradicto viro Theodorico, juste quidem, secundum consuetudinem terræ nostræ susceperamus,

carere nos acquievimus. Quibus peractis, adversarii nostri arbitrabantur se decimas nostras (pro quibus tota contentio inter nos et ipsos diu fuerat agitata) acquisisse, et sic deinceps loco suo subjectos omnimodis nos habere; sed non diu distulit ineffabilis providentia Dei, quem nobis in tribulatione adiutorem assistere precabamur, pauperes suos consolari; siquidem dominus papa æstimationi eorum tali ordine obviavit, ut statim mihi illud decretum Gregorii Magni coram recitari juberet, quo nimirum ab his qui communem vitam ducunt decimas exigere evidenter interdixit. Quo recitato, protinus subsequenter judicaverunt domini cardinales, ut nos qui communem vitam ducebamus, nec illi, nec alicui omnino ecclesiæ decimas redderemus, aut quisquam contra probati decreti auctoritatem, a nobis ulterius decimas seu primitias exigere præsumeret.

50. *Papa Romaricensem abbatissam alloquitur et admonet.* — Proinde dominus papa Romaricensem abbatissam advocans, paterna admonitione allocutus est, sic dicens ei: « Volo quidem, filia, et præcipio, ut sicut privilegium quod olim locus tuus in libertatem sui a Romana Ecclesia suscepit, inviolabiliter custodiri desideras, ita tu quoque quod præsentis iudicio fratribus istis concessimus, privilegium etiam ipsorum, quod ipsi similiter per manum nostram a Romana Ecclesia susceperunt, integrum et illibatam custodias. De cætero ne suasionem rerum temporalium aliqua inter vos controversia resuscitetur, ad testimonium contentionis diu agitæ inter vos, et in præsentia mea tandem finitæ, litteras meas meo sigillo corroboratas vobis dare disposui, ut per hoc firma et stabilis inter vos perseveret dilectio. » Ista breviter prosecutus, dicendi finem fecit; sic igitur bonus ille moderator contentionem diu inter nos pertractatam tandem terminavit, ipsaque terminatione litteris annotata, testamentum in duobus locis eodem sensu, eademque litteratura conscriptum, de suo sigillo munitum ab utrisque nobis haberi et inviolabiliter custodiri apostolica auctoritate stabilivit. Modus autem ipsius instrumenti talis existit:

51. « Paschalis episcopus, servus servorum Dei.

« Inter Romaricense monasterium et Calmosiacensem canonicam, » etc. *Vide in Paschali, sub num. 206.*

52. *Confirmata pristina amicitia inter Romaricenses et Calmosiacenses.* — Hac itaque demum, Deo favente, per manum domini papæ contentio finita, accepta benedictione apostolica, læti ad fratres repedavimus, laudantes ac benedictes Deum qui non deseruit sperantes in se, sed, secundum multitudinem misericordiæ suæ in tempore tribulationis et angustiae invocantibus nomen suum propitius liberator assistere non desepit. Sed, quoniam de dono altaris pro qua primum contentio cœpit in præsentia domini papæ nulla mentio facta fuerat, Romaricenses, Lingonis regressi, idem donum ab ecclesia nostra alienare tentaverunt, siquidem assumpto secum vicario suo Walsfrido, Tullum perrexerunt, et ad eun-

tes episcopum, altare ab eo requirebant, ut vicario suo solito more illud traderet obnixè postulabant. Verum Deo dispensante, quoniam præsentes aderamus, eorum episcopo cæterisque Tullensibus accessimus, et ostendentes ei chartam propriam, litteras quoque apostolicas, quas ad confirmationem ejusdem doni ipse postulaverat, et impetraverat, humiliter poseebamus, ut quod ecclesiæ nostræ semel contulerat, integrum et illibatum nobis conservaret: temerarium et nimis periculosum reputans episcopus contra propriam, imo contra apostolicam ire sententiam, illis rursus dare quod nobis jam dudum tanta auctoritate firmaverat, illicitum sibi fore respondit; ac sic Romaricenses rursus frustrato conamine redierunt nihil eorum quæ postulaverant assecuti. Nos vero moleste ferentes diutina contentionem inter nos tanto tempore protrahi, ut pote quorum familiarem dilectionem prius experti fueramus, alia via in concordiam eos revocare disposuimus; adveniente namque abbatissa Romaricensi in vicinia nostra pro quibusdam suis negotiis, humilitatis proposito eam adire studuimus, et pristinæ dilectionis commonentes, in concordiam et familiaritatem ejus redire nos velle insinuavimus. Quam petitionem nostram ipsa quidem benigne suscepit, et quidquid communes amici nostri pro reparanda pace ei consulerent, libentissime se facturam spondit. Adfuit etiam Dei cooperantis gratia, et quæ bona intentione cœperamus, longe meliori quam sperabamus acceleravit complere, subsequenti namque tempore societatem petitura nostram, locum nostrum cum suis familiaribus devote visitavit; quam cum petiisset et accepisset, fœderata nobis in amicitia ad proprium monasterium est regressa; aliquanto autem interjecto tempore, quidam boni viri communes amici nostri, id inter nos mediaverunt, ut Romaricenses quod suum erat in ecclesia eadem nobis ad trecensum darent, et nos acquiesceremus suscipere, assensimus ambo id nobis consulentibus, et quidquid abbatia Romaricensis in parochiali ecclesia Calmosiacensi eatenus possederat, per manum Gislæ abbatissæ ecclesia nostra possidendum suscepit. Verum, quoniam nulli personæ licet possessionem unius ecclesiæ in jus alterius penitus ac sine ullo monumento transfundere, itidem inter nos mediatum ac firmiter statutum est, ut

A in festivitate sancti Romarici septem solidos pro sæpe dicta ecclesia Romaricensi ecclesiæ persolvamus. Deinceps itaque, Deo favente, omni suspicionem depulsa, solida et familiaris inter nos perseverat amicitia.

33. *Tullensis episcopus plures ecclesias a laicis acceptas Calmosio confirmat.* — His itaque gestis, retractare nobiscum cœpimus quomodo in præsentia domini papæ portionem sæpe memoratæ ecclesiæ Calmosiacensis (quia de manu laici eam suscepimus) judicio canonico reliquerimus: unde ne quidquam simile de cætero vel nos vel successores nostri in talibus experiremur, Tullensem antistitem super hæc addivimus, humiliter ab eo postulantes quatenus ecclesias, quæ non canonice per manus laicorum suscepimus, sui doni auctoritate ecclesiæ nostræ perpetuo possidendas assignaret: cumque præsentes adessent dominus Riquinus primicerius, et Rembaldus archidiaconus et hoc ipsum nobiscum peterent, libenter annuit episcopus, et, sicut possederamus, per baculum suum ab eo deinceps possidendas suscepimus, ecclesiam videlicet domini Petri, quam contulit nobis Cunegundis vidua de Richiscert pro anima filii sui Theodorici, et quartam partem ecclesiæ de Igniaco, quam dederunt nobis Widricus de Valcurt et uxor ejus Adeleidis. Quartam etiam partem ecclesiæ Willaris, quam dederunt nobis Masclinus de Domino Martino, et uxor ejus Hersendis, dimidiam quoque partem ecclesiæ S. Martini de Domino Basolo quam contulit nobis Widricus de Unicurt, et quartam partem ecclesiæ de Riviro, quam dedit nobis Berta vidua et postea nostra conversa.

34. Hæc ad commonitionem successorum nostrorum dixisse sufficiant, ne decretorum synodaliū ignari, quibus laicis interdictum est, nihil in ecclesiis debere possidere, et ideo quod injuste possident, juste dare non posse, de cætero, ab eis quidquam ecclesiasticum suscipere præsumant, sed potius cum talia obtulerint laici, ab episcopo qui tunc temporis fuerit requirant, ut canonice per manum episcopi acquisita, cum pace retinere valeant; verum quoniam singula quæque prout gesta sunt explicantes in longum sermonem protraximus, sola monasterii nostri ordinatione apposita, libelli hujus finem facimus, ut in alio quæ restant subjiciamus.

LIBER SECUNDUS.

1. *Calmosiacensis ecclesia a Richardo Albanensi episcopo consecratur. Abbates consecrationi astantes.* — Cum igitur divina clementia, quæ in omnibus nobis misericorditer providebat, undique nobis requiem contulisset, et nullus jam pene adversarium superesset, novi nostri monasterii domicilium,

licet necdum plene consummatum omnipotenti Deo consecrare disposuimus; sed quoniam sæpe memoratus Tullensis episcopus, viribus corporis præ senectute destitutus, ad hoc non sufficiebat, ad dominum Richardum Albanum pontificem, quem dominus papa, sedem apostolicam repetens, in Galliarum

partibus legatum dimiserat, proprias litteras direxit, allegans videlicet imbecillitatem corporis sui, et devote supplicans, ut vice sui monasterium nostrum ab eo convocatus dedicare dignaretur. Quas cum per nos suscepisset venerabilis Albanus episcopus, petitioni ejus benigne annuit, conductoque die ad perficiendum quod postulatus fuerat advenit, plurimi etiam religiosi viri a nobis ob dedicationis devotionem invitati convenere, inter quos primi exstiterunt dominus Thiemarus abbas Sancti Mansueti, et dominus Widricus abbas Sancti Apri, et dominus Laurentius abbas Sancti Vitoni, et domini Waschelinus abbas Sancti Petri de Briccio; de archidiaconis quoque Tullensibus interfuere dominus Rimbaldu archidiaconus, et Hugo de Gondricourt, et Hugo Junior filius Reinaldi, multitudo etiam innumerabilis utriusque sexus fidelium, audito adventu episcopi, ad dedicationis solemnitatem undique concurrere satagebant. Expectantibus igitur universis processit episcopus, et die Kalend. Octobrium cum summa omnium exultatione majus ejusdem monasterii altare, et universam domum per circuitum in honore sancti Salvatoris Domini nostri Jesu Christi consecravit. In crastinum etiam altare aliud, quod in dextro latere monasterii situm est, in honore sancti protomartyris Stephani dedicavit, et atrium nihilominus circumquaque per gyrum designans sanctificatum ecclesie copulavit. Quibus rite peractis, ne quisquam deinceps sacrum locum violare presumeret, in presentia omnium (ut moris est in talibus) anathematis sententia interdixit.

Anno igitur ab Incarnatione Domini millesimo centesimo septimo, indictione prima, epacta vi, concurrente i, Kal. Octob., consecratum est ipsum monasterium a domino Richardo, Albanensi episcopo, Romanæ Ecclesie legato, in honore sancti Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, presidente apostolicæ sedi Paschali papa II, regnante in sæculo Henrico Juniore, apud nos vero imperante Domino nostro Jesu Christo, cui sit laus, honor, virtus et gratiarum actio una cum Patre et Spiritu sancto in æternum in sæcula sæculorum. Amen.

2. Præcedenti libello, sicut in exordio ipsius præfatus sum, utilitati et quieti successorum nostrorum prospiciens, prout Dominus donavit, litteris mandans, quomodo in loco isto, qui Calmosiacus dicitur, oblatione cujusdam nobilis viri Theodorici hujus alodii hæredes facti, plures undique fratres ad serviendum Deo convenerimus, et sæculari conversationi renuntiantes, secundum beati Augustini regulam, vitam canonicam suscepimus, calumniam etiam qua a prædicti viri fratre Joscelmo, pro eodem alodio sustinuimus, et contentionem pro parochiali ecclesia Calmosiacensi inter nos et Romaricensem abbatissam diu agitatam, in eodem libello latius exposui qualiter quoque utramque tandem Deo propitio finierimus, sicut meo tempore gestum est: qui hujus ecclesie primus abbas auctore Deo exstiti. diligenter posteris retinendum mandavi.

3. Nunc igitur superest ut quomodo omnipotens Deus ecclesiam nostram oblationibus fidelium cumulaverit, et novellæ plantationis propaginem paulatim ad incrementum usque perduxerit, tam presentibus quam post futuris, sicut melius novi diligenter aperiatur. Multi itaque provincie nostræ utriusque sexus fidelium, quorum Deus corda tetigerat, familiaritatem nostram ardentem petere cœperunt, et tam de fundis suis quam de mobilibus ad sustentationem nostram oblationes devotas ecclesie nostræ obtulere: inter quos primus Benchelmus Castiniacensis, frequenti petitione conjugis suæ Leucardis admonitus, alodia quæ in vicinitate nostri loci possidebat, Lammiriaci videlicet et apud Hugonis curtem Liberici ecclesie nostræ in presentia multorum devotus obtulit. Ipsi siquidem et leucardi cum esset nobilibus parentibus orta patrimonii jure prævenerant, magisque ea nobis quam filiis carnis relinquere satagebat, quæ sicut ab eis accepimus, sic deinceps, Deo favente, absque calumnia quiete possedimus.

4. *Donationes factæ Calmosiacensi cœnobio.* — Alia etiam Leucardis hujus prædictæ cognata, ipsius bono præcedente exemplo et voto pariter successa, virum suum nomine Theodoricum de Villa aspidulsi precibus pulsare cœpit, quatenus partem quæ ei in eisdem tribus alodiis ex patrimonio obvenerat, ecclesie nostræ conferret. Qui quoniam filios carnis non habebat, libenter ei assensum præbuit: et sicut poposcerat, partem prædictorum alodiorum, cum ea nobis et successoribus nostris perpetuo possidendam tradidit. Porro utraque Leucardis nobilibus orta natalibus, sicut præfata alodia libere a parentibus suis susceperant, ita deinceps ecclesie nostræ integra et solide possidenda contulerunt, in agris videlicet cultis et incultis, in servis et ancillis, in pratis et pascuis, in usu fructuario, et redditibus universis, nihil sibi omnino neque successoribus suis retinentes. Quæ sicut ab eis libera suscepimus, sic deinceps, Deo favente, absque omni calumnia quiete possedimus. Verum procedente tempore alodium de Lammiriaco, quod propter remotionem et parvitatem sui minus utile nobis videbatur, pro tribus quarteriis terræ alodio Hugonis curtis intermixtum adjacentibus quæ ad sacretariam Romaricensis ecclesie pertinebant, quam nos proprie custodem ecclesie vocamus, per concambium dedimus. Ut autem noverint posteri nostri quam rationabiliter factum fuerit concambium, breviter intinabo. Gislam siquidem, quæ meo tempore Romaricensem rexit ecclesiam, per metipsum adii, et presentibus domino Reinbaldo Tullensi archidiacono, et Widrico, et Walfrido cancellariis, multis quoque sanctimonialium, et cætoris quamplurimis tam nostris quam suis amicis, tradidi ego Seherus abbas alodium de Lammiriaco in manu præfate abbatissæ sic liberum et integrum, sicut eatenus nostra possederat ecclesia, suscepique de manu ejus supradictam terram ad sacretariam pertinentem, sic liberam et integram (sicut nostrum

dabam alodium) nihil debentem alicui potestati, nec hannum, nec placitum, nec quidquam omnino aliud. Eadem etiam die, iisdem presentibus, aliud concambium simili ratione inter nos confirmavimus. Alia namque tria quarteria terræ ipsi alodio Hugonis curtis intermixta adiacebant, quæ ad potestatem quæ Cohereis dicitur pertinebant, cumque circa eandem villam, terras aliquas de diversis alodiis nostris possideremus, de ipsis, quantum competens concambium exigebat, in manu abbatis dedimus, et iterum ipsa tria quarteria libera et integra de manu ejus sumpsimus, omni banno et placito et jure carentia. Nomina autem terrarum nostrarum, quæ pro eis dedimus, sicut lingua rustica dicuntur apposuimus, ut si quando contigerit inde aliquam controversiam oboriri, noverint fratres qui tunc temporis fuerint, quid dederimus, quid susceperimus, quæ sic se habent. De quibus ista nunc sufficiant, cætera prosequamur.

5. *Berta nobilis matrona se suaque monasterio donat.* — Fuit et alia quædam matrona nobilibus orta natalibus, Berta nomine, quæ plurima in sæculo possidebat alodia, quæ cum viro jam defuncto vidua remansisset, solo unico superstitute filio, maximo cepit æstuarè desiderio, ut, relictis omnibus, mundi declinaret contagia, volens igitur seipsam suaque omnia obsequiis mancipare divinis, prudenter cogitare cepit, ut secum filium suum tolleret, ac sic demum expedita, universa quæ habebat alicui ecclesiæ possidenda traderet. Dumque id mente tractaret, et quo se verteret animo hæsitanti fluctuaret, tandem divino inspirata consilio, per quemdam fratrem nostrum Aselinum nomine, qui sibi notus erat, humiliter postulavit ut eam cum filio et possessionibus suis in communem vitæ nostræ societatem susceperemus, cujus petitionem benigne suscipientes, quod poscebat indulimus. Mox igitur per eundem fratrem nostrum domnum Aselinum parentes suos apud Sanctum Memmium, villam quamdam, quæ est super Verisnam fluvium, convocavit, et quia sese suaque omnia ecclesiæ nostræ eorum consilio tradere vellet aperuit. At illi bono ejus proposito congratulantes, quomodo id rationabiliter fieret inter se tractare cœperunt: et quia presentes eramus, ego et frater Aselinus, eam protinus in manus nostras suaque omnia tradiderunt. Verum quoniam firmiora et certiora judicant dona, quæ per manus liberorum fideiussorum fiunt, communicato inter se consilio, fratres ex seipsis liberos homines, et provecioris ætatis elegerunt, Willelmum de Castiniaco, et Maselinum de Damno Martino, et Widricum de Unocurt, in quorum manibus præfata nobilis matrona universa alodia sua posuit, et ea scilicet quæ a parentibus suis hæreditario jure possidebat, et ea quæ a libero viro, Brocardo nomine, legitime donata per successionem filii, matrimonii jure susceperat, lacrymosis precibus efflagitans ut ea absque dilatione ecclesiæ nostræ possidenda confirmarent. Interfuerunt autem huic primo dono hi

A liberi et idonei testes, Widricus videlicet de Tillio, Walterus nepos ejus, Drogo de Bosom vilka, Maselinus de Castiniaco, Wido de Osenviller, Letoldus de Rinvilla, Robaldus et filius ejus Albricus, Ancherus, et Drogo et Rofridus de Damno Martino, Boso de Damno Juliano. Paucis subinde transactis diebus, cum a nobis imploratus dux adfuisset Theodoricus, supra memorata etiam advenit Bertha, cum prædictis liberis fideiussoribus, et presente duce Theodorico, et Simone filio suo, cæterisque multis liberis hominibus, quorum nomina ad testimonium hujus donationis subscripta sunt, tradidit prædicta matrona per manum trium fideiussorum universa alodia sua, quæ a parentibus et a viro suo dotalitii jure possidebat, sancto Salvatori nostro, Deo et beatæ ipsius genitrici Mariæ, mihi que qui hujus loci regimen tenere videbar, et fratribus nostris tam presentibus quam post futuris in hoc loco Deo servituris. Duo enim patrimonii sui sunt hæc, alodium quod habebat apud Unocurt, et pars alodii quam habebat apud Masline: quatuor vero quæ a viro suo dotalitii jure susceperat, quorum nomina sunt hæc, alodium de Riviro cum quarta parte ejusdem ecclesiæ, alodium de Danencurt, alodium de Lifoï, pars alodii de Manili, quæ omnia absque ulla contradictione tradidit ita libera, integra et solida, sicut catenus ea possederat, in servis et ancillis videlicet, in agris cultis et incultis, in pratis, et pascuis, et silvis, in usu quoque fructuario, et redditibus universis. Interfuerunt autem huic secundo dono in ecclesia nostra super altare facti hi liberi et idonei testes: primus dux Theodoricus et Simon filius ejus, Widricus de Spinal, et Morandus frater ejus, Paulinus de Huldoinis Monte et Widricus, Videricus et frater ejus de Grimaco, Rainerus de Dalahin, Wido de Noreio, Uldericus filius Rodulphi, Gerardus de Donno pario, xvii Kal. Octobris 1098, indict. vi, epacta xv, concurrente iv, in festivitate sancti Aprii. His ita gestis atque firmatis, prædicta matrona voti composita sese cum filio suo monasterio tradidit nostro, et sæculari habitu abjecto, in humilitate caste servire proposuit, filio autem ejus (quia bonæ indolis puer erat) canonicum habitum dedimus, in quo cum fero biennium in simplicitate et innocentia transegisset, præsentis vita defunctus est.

D Hac itaque præfata hæreditate cum ecclesia nostræ esset legitime investita, Walterus de Berleivilla miles quidem de familia ducis violenter irruens, alodia illa quæ ex parte viri sui contulerat nobis sasisit, capitalia tulit, et ecclesiam nostram rebus possessis injuste exspoliavit. Dicebat enim quia prædicti viri Brocardi nepos fuerat, filius scilicet fratris sui, ad se potius hæreditatem illam pertinere, cujus frequentibus molestiis et injuriis inquietati, ducem Theodoricum compulsi sumus adire, rogantes ut injustam calumniam ejus judicio suæ curiæ discuteret, ac sic eum ab injuriis et oppressione nostra removeret: qui quidem proclamationem nostram benigne suscepit, ipsumque Walterum ad

audientiam curiæ suæ sæpius vocavit. At ille in temeritate cœpta perseverans, præsentiam ducis fere per biennium refugit.

6. Videntes itaque contemptui eum habere sæcularem justitiam, familiæ nostræ clamoribus fatigati, quos assiduis deprædationibus vastabat, Tullensem episcopum adivimus, et ut tyrannidi illius spirituali gladio resisteret, obnixè postulavimus : qui paterno affectu filiorum suorum proclamationem suscipiens, post discussam ejus obstinationem et injuriam ad ecclesiasticam justitiam vocavit, et cum venire renueret, anathematis in illum sententiam direxit. Qua tandem sententia nutu divino perterritus, cum apud Sanctum Deodatum positus esset, episcopi absolutionem postulavit. Ut autem quod poscebat assequi mereretur, ab inquietatione nostra et prædictorum alodiorum invasione se cessaturum omnino promisit, quoadusque per judicium curiæ, quam eatenus refugerat, causa ejus aut injusta convinceretur, aut si justa esset approbaretur; qua responsione firmata, anathematis vinculis tandem absolutus est. Post hæc vero in præsentia ducis apud Romaricum montem vocati utriusque adivimus, et rogatus a duce et principibus ut in audientia curiæ aperiret, et qua ratione ecclesiæ nostræ interrupisset investituram, nihil prorsus justæ querelæ adversum nos invenire potuit. Cum igitur solum superasset judicium, ut quæ injuste invaserat, juste nobis restituere sententia prolata cogeretur, boni viri fideles amici nostri paci nostræ prospicientes, id nobis consuluerunt, ut datis de paupertate nostra LX solidis, ejus malitiam leniremus, quatenus libentius quod judicio curiæ facturus erat exsequeretur, et nullam prorsus exinde resuscitandi querelam adversum nos inveniret occasionem. Ipse etiam Walterus, videns se nullo modo posse retinere quæ injuste invaserat, sponsonem pecuniæ ab eis accepit, et sic in præsentia ducis, ac principum, ac totius curiæ assistens alodia wirpivit, et astipulavit, capitalia distracta ex integro restituit, et totius calumniæ finem fecit.

7. Hac itaque inter nos pace firmata, septem ferme integris cessavit annis, in quibus absque omni contentione et calumnia alodia ipsa nostra possedit ecclesia; quibus transactis, iterum resumpto malitiæ spiritu, denuo eadem alodia sasivit, capitalia diripuit, et majori elatus insania, familiam nostram assiduis deprædationibus et possessionibus vastavit, et attrivit, nec Deum timens, nec homines crubescens, in quorum præsentia, sicut supra memoravimus, et pecuniam nostram acceperat, et alodia ipsa per finem factum deposuerat. Iterum ergo super hac injuria ducem Theodoricum adivimus, et ut memororum quæ in præsentia ejus terminata erant, pestiferum Walterum repetita audacia potestatis suæ objectione comprimeret, humiliter obsecravimus. Walterus autem, cum diu refugisset curiam, tandem in præsentia ducis apud Spinal advenit. Commonitus a duce, fratribus nostris, qui præsentem aderant, capitalia ablata restituit, ac de cætero se cessaturum

A promisit. Rursum ergo præfata alodia jure ecclesiæ nostræ sasivimus, et illo cessante, paucis tempore quievimus.

8. *Seherus Romam profectus novum impetrat privilegium.* — Per idem fere tempus beati Petri apostoli sedem pro quibusdam nostris negotiis adivimus, et a summo Paschali pontifice sedis apostolicæ benigne suscepti, post alia quædam imploratus a nobis, ut supradicta, et alias possessiones oblatione fidelium nobis collatas, in charta suo sigillo munita notaret, et auctoritate apostolica ecclesiæ nostræ perpetuo possidenda firmaret, clementer annuit, et sicut petieramus tradidit nobis chartam proprio scripto et sigillo corroboratam, in qua anathematizantur, et a corpore Christi separantur quicunque prædicta alodia sive alias possessiones invadere tentaverint, et ecclesiam nostram inquietare præsumperint. Fulti itaque apostolico privilegio, accepta quoque ejus benedictione, læti ad fratres nostros repedavimus. Chartam vero ipsam inter alias chartas nostras collocavimus. Quæ qui plenius legere voluerit, in armariolo nostro condita invenire valebit.

9. *Walterius iterum molestat Calmosiacenses. Quibus tandem perfectam dedit pacem.* — Sed, priusquam Roma regrederemur, sæpe memoratus Walterus, ascito secum malitiæ suæ socio, quodam sororio suo Henrico, eadem alodia tertio sasivit, capitalia diripuit, ac totius justitiæ et honestatis oblitus, efferatis solito quibuscumque poterat molestiis et deprædationibus nos et nostra inquietare non cessabat. Videntes igitur sine ecclesiastica censura rebus pacem dari non posse, post clamorem ducis, et electi pontificis nostri domni Riquini consilio eorum fulti coacti sumus Romano pontifici litteras deprecatorias scribere, et ut eorum opportunam oppressionem et temerariam audaciam apostolico feriret gladio humiliter implorare. Nec diu distulit universalis pastor Ecclesiæ filiorum suorum petitionem implere, sed per eundem litterarum nostrarum portitorem scripsit duci Theodorico et electo pontifici nostro Riquino, ut adversarios nostros sæculari et ecclesiastica censura ab oppressione nostra repellerent, atque ecclesiasticæ possessionis invasores ab introitu ecclesiæ usque ad satisfactionem eliminarent. Jamjamque domni Riquini Tullensis electi episcopi litteras ad totius episcopatus decanos et presbyteros directas suscepimus, quibus Walterum et sororium suum Henricum a communionem ecclesiæ arcehdos præcipiebat, cum ecce subito inspiratione divina compunctus Walterus, tandem in semetipsum reversus, pœniterè cœpit, moxque domino Reimbaldus avunculo suo, qui ejus errori multum condolerat quod ecclesiæ nostræ satisfacere vellet aperuit; quod ille gratanter accipiens, congrua exhortatione turbulentam adhuc ejus animam roboravit, et conducto die satisfaciendi gratia ad ecclesiam nostram adduxit: cumque præsentem adessent multi liberi et idonei testes, quia pro frequentibus injuriis, et deprædationibus excommunicatum se noverat, primo.

absolutionem humiliter postulavit, et accepit, sicque a nobis in ecclesiam introductus, alodia quæ licet iniuste calumniatus fuerat, super altare sancti Salvatoris nostri Jesu Christi deposuit, fundum ipsum ex toto ecclesiæ nostræ reddidit, wirpivit, et astipulavit, et totius calumniæ finem fecit. Pro capitalibus vero distractis, quia multa erant, duo quarteria terræ de proprio alodio suo apud Auncurt ecclesiæ nostræ perpetuo possidenda reliquit. Quibus ita gestis, avunculum suum humiliter postulavit, ut duo minora alodia, alodium de Davencurt, et de Lifoï tempore vitæ suæ ad trecensum ei concederemus, ut sic deinceps firma et stabilis inter nos perseveraret concordia, super quo consulentes amicos et fratres nostros, petitioni ejus acquievimus, et præsentibus multis suscepit ipsa duo alodia de manu mea, eo videlicet tenore, ut singulis annis pro trecensu duos solidos tertio die post natale Domini ecclesiæ nostræ persolveret, et in morte sua sine successione hæredum integra ea et illibata ecclesiæ nostræ restitueret, et huic fini facto et paci acquisitæ et inter nos firmatæ interfuerunt hi liberi et idonei testes: Widricus videlicet de Spinal, et Morandus frater ejus et Widricus junior, et Walterus filii Morandi; et Videricus et Widricus et Morandus fratres de Gisiaco, et Stephanus de Villa, et Richardus de Calvo monte, et Ramerus et Cerladus de Spinal. De clericis vero domnus Rimbaldus Tullensis archidiaconus, et Arnulphus de Spinal, et alii multi tam liberi quam servi, quos dinumerare congruum judicavimus: proinde idem Walterus ut post illatas injurias veram erga nos suam comprobaret dilectionem, condito die sorores suas apud Castiniacum in præsentia nostra adduxit, et eadem alodia quæ iniuste calumniatus fuerat, wirpire fecit cum duobus supradictis quarteriis terræ, quæ propria hæreditate apud Auncurt pro distractis capitalibus nostris ecclesiæ nostræ tradiderat, nec multo post supradictus sororius eius Henricus de Italia regressus, cognito quod Walterus et uxor sua totius calumniæ fecissent finem, ad ecclesiam nostram satisfactorius properavit, alodia wirpivit, absolutionem petiit, et accepit. Sicque factum est, cooperante gratia divina, ut vera et stabilis inter nos firmaretur concordia. Hæc nunc de alodiis Berthæ sororis nostræ dixisse sufficiat, quia illa duo quæ ex patrimonio suo nobis contulerat, absque omni calumnia nostra possedit ecclesia.

10. *Aliæ donationes factæ monasterio.* — Juxta autem alodium illud quod apud Wœurt nobis contulerat quidam liber homo Albricus de Hannul villa terras quasdam optimas possidebat, inter quas locus molendino construendo congruus super Mosam fluvium habebatur, quas cum sciret utiles nobis fore pro eo quod alodio nostro cohærent, locum nostrum cum uxore et filiis adiit, et terras ipsas præsentibus his liberis testibus Haumone de novo Castro, Henrico fratre ejus, Alberto de Rosaltum, filiis suis Simone, et Alberto, et Bencelino de Castiniaco,

A ecclesiæ nostræ, sicut eis tenebat, liberas et integras perpetuo possidendas tradidit, deinde petita et accepta societate nostrâ, rogavit nos, et exhortatus est multum, ut molendinum in supradicto loco construeremus: quod et fecimus, ipsumque cum aliis terris usque in hodiernum diem nostra possedit ecclesia.

11. Fecit præterea et alius quidam liber homo Widricus nomine Wnocurt, qui mediam partem ecclesiæ Sancti Martini apud domnum Basolum a parentibus possidebat; qui cum hæredes non haberet, locum nostrum per semetipsum adiit, et portionem illam quam vice alodii (ut laicus tenebat) ecclesiæ nostræ possidendam tradidit.

B 12. Robaldus autem quidam ingenuus homo de Domno Martino cum liberos multos, quos prius habuerat, vita præsentis defunctos amisisset, ad ultimum illo mortuo in quo tota spes suæ successionis pendebat, ad ecclesiam nostram humani gratia eum attulit, ut quia propectæ ætatis erat, magis de salute animæ suæ cogitare cœpit, et vice filiorum quibus in sæculo alodia multa studiose quæsierat, et par successio possidenda parva erat, ecclesiam nostram sibi in hæreditatem succedere disposuit, et in præsentia multorum liberorum hominum alodia de Hosceli villa et de Sannuncurt ei possidenda confirmavit, tradens ea ita libere, integre et solide, sicut eatenus ea possederat, in servis videlicet et ancillis, in agris cultis et incultis, in pratis et pascuis, et silvis, et vinea quadam, et redditibus universis, de quibus nullam experta calumniam integra ea et illibata nostra tenet ecclesia.

C 13. Sed et alius quidam liber homo similiter de Domno Martino, vir senex et grandævus nomine Mascelinus, cum quidam filius ejus Drogo nomine ad nos conversandi gratia devenisset, alodium de Mattulcut quod ei jamdudum in hæreditatem deputaverat, nostræ contulit ecclesiæ, quod sicut liberum suscepimus, ita liberum et integrum absque contradictione tenemus. Aliud quoque alodium idem vir præfatus Mascelinus postea nobis tradidit. In morte namque cujusdam filię suæ, quam de ultima sua uxore susceperat, quartam partem alodii D Truillaris, cum quarta parte ecclesiæ ejusdem ad hæreditatem puellæ ex parte matris respicientem, cum matre Adsone superstite libera scilicet et nobili matrona, ecclesiæ nostræ contulit atque in præsentia multorum perpetuo possidendam firmavit. Ipsa vero mater puellæ Hersendis nomine, honesta valde mulier, et bonis moribus ornata, cum post sepulturam filię a nobis recederet, infirmitate correpta, ad nos reportata est, et ingravescente morbo defuncta, juxta filiam, in cœmeterio nostro est sepulta. Illud quoque alodium nostra nunc tenet ecclesia. Aliud quoque vir ingenuus de Humberticurt, nomine Amaboicus, cum quidam filius suus clericus, nomine Rembaldus, sæculum fugiens, inter fratres nostros canonicum habitum suscepis-

set, ipse quoque de salute animæ suæ sollicitus, cum jam ætate provectus esset, mundi facultates abiecit, filiumque suum ad locum nostrum secutus, in paupertate vitam extremam ducere disposuit. Volens autem aliquid loco nostro ex sui parte conferre, tradidit nobis adveniens alodium quod habebat Bugneolis, permissu conjugis et filiorum, sicut illud liberum et quietum a liberis parentibus susceperat et tenerat. Quod ab eo suscipientes, quia remotum erat a nobis, in processu temporis eum canonicis Sancti Gengulphi, qui Tulli habitant, annuente domno Pibone, ejusdem civitatis episcopo, per concambium mutavimus: dantes alodium liberum nostrum, ac suscipientes per manum domni Riquini primicerii ejusdem tunc Ecclesiæ præpositi, alodium eorum, quod cum longe a loco nostro apud Hundini villam possidebant cum parva quadam ecclesia Domni Martini, ad cujus parochiam idem pertinet alodium, quod sicut liberum ab eis suscepimus, ita exinde quietum et liberum usque in hodiernum diem possidemus.

14. Fuit præterea et alia matrona nobilis Ilveridis de Calvomonte, quæ loco nostro contigua quod Bulherum dicitur possidebat alodium. Hæc post mortem viri sui cupiens ad augmentum loci nostri aliquid de possessionibus suis nostræ relinquere ecclesiæ, tradidit nobis medietatem ejusdem alodii, quod ad propriam hæreditatem suam pertinebat, præsentibus filiis, et hoc ipsam annuente. Tradidit autem ipsam portionem ita liberam, integram et solidam, sicut aliam partem filiis suis retinebat, in agris videlicet cultis et incultis, in pratis, et pascuis, et silvis, in usu quoque fructuario, et redditibus universis, quod etiam nunc quiete nostra tenet ecclesia.

15. Widricus etiam vir nobilissimus et prudentissimus de Walecort, et uxor ejus Adeleidis familiari nobis dilectione inherentes, locum nostrum devoti adierunt, et accepta societate nostra, contulerunt ecclesiæ nostræ, præsentibus his liberis testibus Widrico videlicet de Spinal, et Morundo fratre ejus, Widrico et Waltero filiis Morundi, Ulderico et Widrico fratribus de Gisniaco, Hugone et filio ejus Petro de Paracio, quartam partem alodii de Igniaco cum quarta parte ecclesiæ ejusdem, ipsum quoque absque omni calumnia usque in præsentem nostra tenet ecclesia, in agris, et in pratis, et pascuis usu etiam fructuario et redditibus universis. Leucardis vero uxor Theodorici de Villa, cujus longe superius memoriam feci, semper locum nostrum præ omnibus dilexit, coluit, et frequentavit; quæ cum post mortem viri sui Theodorici alium quemdam Albertum Mithensem duxisset, non multo post superveniente infirmitate correpta ad mortem usque perducta est: cumque jam sibi mortem cerneret imminere, accersitis his qui ei assistebant, partem alodii quam adhuc Darnulio de patrimonio suo possidebat, ecclesiæ nostræ per manum eorum delegavit: ad hoc quippe eam sibi retinuerat, ut in

A morte sua aliquid nobis donare valeret, cumque gravi mœrore afficeretur, ne si vita præsentem excederet, in eadem urbe eam sepulturæ traderent, domesticos et familiares suos lacrymosis precibus efflagitavit, insuper et adjuravit, quatenus corpusculum ejus nulla tenus nisi in cæmeterio nostro sepeliri paterentur. Quod et factum est. Protinus namque ut defuncta est, corpus ejus levantes cum gravi labore viæ longissimæ, ad nos usque detulerunt, quod nos reverenter suscipientes, honorifice in cæmeterio nostra juxta monasterium nostrum sepulturæ tradidimus. Alodium etiam quod per manum liberorum hominum nobis delegaverat, ab eis accepimus, quod usque hodie liberum, quietum et illibatum in omnibus usibus et redditibus nostra possidet ecclesia.

16. Alia quoque libera et nobilis matrona, Cuncgundis nomine, uxor Rofridi militis de Viverio, non minori erga dilectionem nostram servebat desiderio; quæ post mortem viri sui partem alodii optimi, quam apud Basonis montem ex matrimonio suo possidebat, nostræ possidendam obtulit ecclesiæ. Fuit et alia matrona uxor Bencelini de Castiniaco nomine Billiardis, quæ post mortem viri sui pro amore cælestis patriæ omne patrimonium suum loco nostro contulit, scilicet quidquid apud Rivirum, et apud Aquosam, et apud Landini villam, et apud Berfredi montem possidebat. Denique dispositis rebus suis omnibus, quidquid habere potuit, tam in pecunia quam in cunctis mobilibus congregavit, et ad ecclesiam nostram gratia conversionis, relictis sæculi pompis, venit, ibique finem accepit. Huic donationi interfuerunt testes idonei, dominus Rembaldus et nepos ejus, Walterus clericus, Arnulphus Spinalensis, Stephanus de Villa, Gislibertus et filius ejus Uldericus de Domno Martino, Cono, et Theodericus de Darnulio, et Humbertus miles ejus, Landfridus Castinensis, Gerardus de Longo campo, et Albertus de Bello-monte et Wido clericus ejus.

« Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Sehero, Calmosiacensis cænobii abbati ejusque successoribus promovendis in perpetuum.

« Pix postulatio voluntatis, » etc. Vide in Paschali, sub num. 273.

D 17. Concessionem factam apud Dornale. — Universis filiis Calmosiacensis ecclesiæ notificamus quidquid apud Dornale possidemus. Sanctifridus Jerosolymam profecturus cum filio suo Ulrico et Hugone fratre suo contulit ecclesiæ Sancti Salvatoris quidquid possidebat apud Dornale, in terris cultis et incultis, in pratis et silvis, et in omni usu et banno, sicut eatenus possederat.

Item, Beatrix nostra conversa contulit nobis pro anima filii sui Hugonis apud Dornale quarterium unum. Item, Gerardus et Widricus frater ejus contulerunt ecclesiæ nostræ silvam pro salute animarum suarum hic prope. Item, Helfa mater Gerardus contulit nobis campum apud Alchæi pratium. Item, Jofridus contulit nobis tria jugera terræ juxta locum

qui dicitur Impedeseorum. Item, Ascelinus et filia A sua contulerunt nobis duo quarteria apud Dornale in morte sua. Item, Sibilla mater Villermi contulit nobis hortum in quo fuit sita domus nostra. Sciendum est præterea quid unumquodque quarterium debeat.

18. In Natale Domini quarterium cum horto qui tenuerit debet quinque nummos, qui vero tenuerit sine horto de more tantumdem exigitur medio Maii et duos nummos in nativitate sancti Johannis Baptistæ. Est regula, in festo sancti Remigii duos nummos debet, etiam suo tempore croatam, brullium et furcam. In festo sancti Remigii debet duos modios annonæ tritici et alterum avenæ ad modium curiæ. In Nativitate Domini unusquisque hortus sine quarterio debet tres nummos. In Pascha B gallinam cum quinque ovis, et croatam, brullium et furcam, sicut præfata quarteria.

19. In festo Sancti Martini duos nummos, horreum præparare, senum et annonam deducere ad parietem horrei, ramositatem tempore Martii prati clausuram xv pedes, debet etiam tritiram in horreo quæ decem cartellos continet. Item, matrona quædam vidua Hilburgis nomine, ibidem pro remedio animæ in morte sua contulit ecclesiæ nostræ quarterium unum, quæ etiam sepulta est ante ecclesiam nostram, postea Richardus ejus filius dedit nobis unum quarterium pro filia sua, quam suscepimus in conversam. Sequenti vero tempore idem Richardus in morte sua contulit ecclesiæ nostræ duo quarteria, quæ in vadis erant pro xviii solidis, ex quibus unum dedit nobis funditus, quæ etiam xx solidis redemimus. Aterum vero hac conditione redemimus pro xxviii solidis, ut si filii ejus reddant nobis xxviii, rehabeant suum, sin autem maneat nobis in perpetuum. Dedit etiam idem Richardus apud Pinsincurt quarterium dum adhuc viveret, et aliud quarterium quod ab eadem in vadimonio tenemus, quod pro xvi solidis a mo-

nachis de Suricis redemimus. Habebamus etiam in eadem villa domum quæ non erat nobis opportuna, quam volentes mutare, et non habentes locum congruum, emimus ab eodem Richardo duo jugera terræ pro septem solidis et equo uno et jugere terræ. Item, apud Bosonis montem Albertus de Parocia dedit nobis unum quarterium et parum silvæ, qui vocatur Joannis Terp. Dedit etiam nobis apud Pincuchort Beatrix de Dornale unum quarterium, alia quoque libera et nobilis matrona Cunegundis nomine, uxor Rofridi militis de Vivenerio, non minori erga dilectionem nostram fervebat desiderio, quæ post mortem viri sui partem alodii optimi, quam apud Bononis-montem ex patrimonio suo possidebat nostræ possidendum obtulit ecclesiæ.

20. Anno 1222 vi Martii, ecclesia Calmosiacensis solvit tributum ad libertatem apud Romam Honorio III præsidente papa.

Connus chose soit à tous que Idate de Charmon ait donné et octroyé en ausmonie à l'église de Chaumousis tout ce qu'elle avoit et avoir devoit à Charmon, et au finage, en terre, en prez et bois, en moulins et xi sauciers de prés, en Cubmont à pont ou Wamolin que Tirion tient la moitié au moulin de Charmon, la moitié la première de villensane que tien Demangeant Brunet, le champ au franc et le tayent que tiennent Ployresot de Walmont et Thiria de Roblagonde, et la terre de Follane, que poyera du Chene tient, et la terre de la Balloie qui effiert que Lambert de Tenimon et Thirion son frere tiennent, et la haye en foillant à deux états de terre que Thiria et Tillan de Reblagonde tiennent, ces choses doivent avoir Idate et sisnea sychesal, et si mes sont quitte et la moitié de la Curtille, mas que trois frans de Toullois aye le sieur Virion sur toute la partie de part son pere, aye ledit Virion seize frans, du vieux Toullois, et d'un prest, au moulin de Charmois ou Idate aye le tiers au Dame Doumeny que tient le moulin de Charmois s'en vient la moitié à Geate, et aux siens.

ANNO DOMINI MCXVII

JOANNES DIACONUS

MONACHUS S. AUDOENI

NOTITIA HISTORICA ET LITTERARIA

(Hist. litt. de la France, X, 262)

Les études étaient en grand honneur à l'abbaye de Saint-Ouen de Rouen dans le XIe siècle, et il s'y forma alors des élèves de mérite. Jean, diacre, moine de cette abbaye, fut du nombre, et commença, dès l'âge